

■ Tekst 1

Jacob van Maerlant (ca.1230-ca.1296) was een zeer productieve en invloedrijke schrijver. Zijn veelzijdige werk omvat onder meer de hoofse roman, wetenschap in dichtvorm en het nuttige en op historische of religieuze waarheid berustende leerdicht naar Latijnse bron. Hij schroomde niet om heikele onderwerpen van maatschappelijke en religieuze aard aan de orde te stellen.

Van Maerlant kreeg zijn opleiding aan de kapittelschool van Sint-Donaas in Brugge, die ook als opleidingscentrum fungeerde voor ambtenaren van de grafelijke kanselarij. In het bijzonder de kennisgebieden **grammatica, retorica en dialectica**¹⁾ kwamen in het onderwijs aan de orde. Verder speelde op deze school onderricht in theologie en recht een grote rol.

In 1261 bewerkte en vertaalde Van Maerlant het verhaal van koning Arthur, dat bekend werd als *De Graal-Merlijn*. In de vorm van een middenstuk is hierin het leerdicht *Maskeroen* opgenomen, dat handelt over de slechtheid van de mens. De duivel *Maskeroen* spant bij God als rechter een soort kort geding aan met als inzet de ziel van de zondige mens. Maria verdedigt de gedaagde mensheid en trekt bij het juridisch steekspel met de duivel aan het langste eind. God besluit barmhartig te zijn en de ziel van de mens te redden als deze berouw toont voor zijn zonden.

Het Latijnse leerdicht *Litigacio Mascaron contra genus humanum* geldt als vermoedelijke brontekst van *Maskeroen*. De tekst is geen verhandeling, maar veeleer de neerslag van een dispuut en bestaat grotendeels uit een reeks spreekbeurten van de personages in de directe rede.

naar:

Lodewick, H.J.M.F., Coenen, P.J.J., Smulders, A.A., *Literatuur. Geschiedenis & bloemlezing*, Eerste deel. Aanvang tot omstreeks 1880, Den Bosch 1984.

Oostrom, F. van, Jacob van Maerlant bewerkt de *Maskeroen*, in: Erenstein, R.L., (red.), *Een theatergeschiedenis der Nederlanden*, Amsterdam 1996.

Oostrom, F. van, *Maerlants wereld*, Amsterdam 1996.

noot 1

Respectievelijk:

- geheel van regels volgens welke woorden en zinnen in een taal gevormd worden,
- leer van de welsprekendheid,
- de kunst van het redeneren.

■ Tekst 2

**AAN DE ZEER DOORLUCHTIGE EN
HOOGVERHEVEN HEER
DE HEER COSIMO DE' MEDICI
HERTOG VAN FLORENCE**

Hoogachtbare Heer

Aangezien Uwe Excellentie, hiermee in de voetsporen tredend van uw zeer doorluchtige voorvaderen en gedreven en aangespoord door de u aangeboren edele gezindheid, niet aflatend elke vorm van talent, op welk terrein ook, bevordert en verheft, en aangezien u met name de kunsten van het ontwerp bescherming biedt, de ontwerpende kunstenaars welgezind bent, kennis hebt van en behagen scheidt in hun fraaie en uitgelezen werken, denk ik dat de moeite u niet onwelkom zal zijn die ik mij heb getroost om een beschrijving te geven van het leven, de werkzaamheden, stijlen en omstandigheden van al diegenen die de reeds verloren gegane kunsten eerst hebben doen herleven, vervolgens allengs doen toenemen in kracht en sierlijkheid, en uiteindelijk hebben gebracht tot die mate van schoonheid en majesteit waarin zij zich heden ten dage bevinden. En omdat bijna al deze kunstenaars uit Toscane stamden, en het merendeel uit uw Florence, terwijl velen van hen bij hun werken door uw zeer doorluchtige voorouders met allerlei beloningen en eerbewijzen werden aangespoord en bijgestaan, mag men wel zeggen dat deze kunsten in uw staat, ja, in uw bijzonder gelukkige huis zijn herboren, en dat de wereld het aan de uwen dankt deze bijzonder schone kunsten terug te hebben en erdoor veredeld en verfraaid te zijn. Dus, omwille van de verplichtingen die dit tijdperk, deze kunsten en deze kunstenaars aan uw voorvaderen hebben en evenzeer aan u, de erfgenaam van hun deugd en van hun patronaat over deze vakken, en vooral ook om wat ikzelf u verschuldigd ben, om wat ik van hen geleerd heb en omdat ik uw toegewijde onderdaan ben, want mijn opvoeding heb ik genoten onder kardinaal Ippolito de' Medici en onder uw voorganger Alessandro, en ik voel mij ten eerste verplicht aan de luisterrijke Ottaviano de' Medici zaliger nagedachtenis, door wie ik werd onderhouden, bemind en geprotegeerd zolang hij leefde – omwille van dit alles, nogmaals, en tevens omdat dit boekwerk aldus zal delen in de grootheid van uw waardevolle en fortuinlijke persoon, terwijl u met uw begrip voor deze zaken beter dan wie ook zult inzien hoe nuttig het is en hoeveel zorg en moeite ik aan het opstellen ervan heb besteed: daarom scheidt het mij toe dat ik het alleen aan Uwe Excellentie zou mogen opdragen, en wenste ik dat het onder uw zeer vereerde naam in de handen van de mensen zou geraken.

Giorgio Vasari, *De levens van de grootste schilders, beeldhouwers en architecten*,
Nederlandse vertaling van Anthonie Kee, Amsterdam 1990.

■ Tekst 3

Na de dood van Gian Galeazzo, hertog van Milaan, en nadat diens plaats in 1494 was ingenomen door Lodovico Sforza, gebeurde het dat Leonardo omwille van zijn grote faam door de hertog werd uitgenodigd naar Milaan te komen om er op de lier te spelen, want de hertog hield veel van de klank van dat instrument; en Leonardo bracht inderdaad zijn lier mee, die grotendeels van zilver was en die hij eigenhandig had vervaardigd, in de nieuwe en bizarre vorm van een paardenschedel, een vorm die voor een krachtiger klank en een meer gedragen geluid zorgde: vandaar dat hij alle musici overtrof die daar waren samengekomen om te spelen. Bovendien was in die tijd niemand zo goed als hij in geïmproviseerde declamatie van verzen. Toen de hertog merkte hoe geweldig goed Leonardo converseerde, vatte hij een grenzeloze liefde op voor diens talenten: hij vroeg of Leonardo voor hem wilde werken en gaf opdracht voor een altaarstuk, voorstellende de Geboorte, en dit werd door de hertog naar de keizer gezonden.

Giorgio Vasari, *De levens van de grootste schilders, beeldhouwers en architecten*,
Nederlandse vertaling van Anthonie Kee, Amsterdam 1990.

Tekst 4

De huwelijksfestiviteiten van 1589

In 1589 trouwde Ferdinando I de' Medici, groothertog van Toscane, met Christina van Lotharingen, de kleindochter van de Franse koning. In adellijke kringen in Europa werd dat huwelijk terdege opgemerkt: het verbond namelijk de Florentijnse bankiersfamilie met de Franse kroon.

Er werd op kosten niet bespaard. Ruim een jaar tevoren waren de voorbereidingen gestart, waarbij ongeveer duizend arbeidskrachten waren betrokken. Er werden uit heel Europa zo'n drieduizend gasten verwacht, die in de stad zouden verblijven en die gevoed en vermaakt moesten worden. Een maand lang wisselden feestbanketten, triomftochten, toernooien, theatervoorstellingen en volksvermaak elkaar af.

De 'intermedi'²⁾, die tussen de aktes van de komedie 'La Pellegrina' werden gegeven in het Teatro Mediceo in het Uffizi-paleis, waren het hoogtepunt van de festiviteiten. Volgens ooggetuigen was dat te danken aan de rijke en spectaculaire vormgeving en enscenering.

In 1989, 400 jaar na de eerste opvoering, reconstrueerden dirigent Andrew Parrot en historische dansspecialist Andrea Francalanci deze intermedi. Dit gebeurde voor Thames Television in de vorm van een videoregistratie. Voor de reconstructie maakten zij gebruik van uitsluitend originele bronnen: de oorspronkelijke kostuum- en decorontwerpen van Buontalenti, de notaties van de oorspronkelijke muziek van diverse componisten, eigentijdse verslagen van de feesten en dansboeken uit die tijd, waaruit de dans kon worden gereconstrueerd.

Tekst 5

En op eeuwige vleugels zal van pool tot pool zijn (die van Ferdinando) roem en grote naam verspreid worden.

HEMEL

Laat ons Jupiter berichten over nieuwe wonderen, want de hemel verleende aan het koningspaar onsterfelijkheid.

AARDE

De eiken zullen honing afscheiden, melk zal door de rivieren stromen, de harten van de mensen zullen ontbranden in liefde, onrechtvaardigen zullen hun ondeugden verafschuwen. Clio weeft de geschiedenis met eeuwige roem en leidt bekoorlijke dansen in deze lieflijke dalen. Nimfen en schaapherders bezingen de roem van (de rivier) de Arno. Jupiter beschouwt welwillend onze verlangens. Laat ons daarom Christina en Ferdinando prijzen in een vrolijk gezang.

noot 2

scenische en muzikale tussenspelen

■ Tekst 6

In de jaren '80 van de negentiende eeuw werd in de zuidelijke staten van de VS de 'cakewalk' gedanst. Negers die overdag op de plantages werkten, trokken 's avonds hun nette pak aan en improviseerden allerlei passen en gebaren, een afwisseling van wilde sprongen en plechtig schrijden. Daarmee parodieerden zij de stijve parades en gezelschapsdansen van hun blanke heren; het paar dat het meest inventief de draak stak met de maniertjes van de heersende klasse won de 'cake'.

Deze dans, met als begeleidende muziek de zogenaamde 'ragtime'-muziek, leidde in Europa tot een ware rage van zwarte dans en muziek: de ragtime-dansen. Bekend werden vooral de 'dierendansen', zoals de 'bunny hug', de 'kangaroo dip' en de 'fish walk'. Het waren dansen waarmee de jeugd zich verzette tegen de nette formatiedansen van de oudere generatie en waarin vooral zeer onconventionele en afkeurenswaardige bewegingen voorkwamen.

Ragtime is bekend geworden als pianomuziek, gecomponeerd door vooral zwarte Amerikanen. De verspreiding gebeurde via de verkoop van bladmuziek. De handel in bladmuziek van ragtimes hield gelijke tred met de enorme opkomst van de piano in Amerika rond 1900. Meer dan een miljoen piano's werden in die tijd verkocht en van huiskamer tot bordeel kon het instrument worden aangetroffen.

Amerikaanse bands toerden vanaf 1900 door Europa met arrangementen van populaire ragtimes en ook bladmuziek van ragtimes was al snel in Europa te koop.

In grote steden als Parijs en Amsterdam werden bands opgericht, die optraden in openbare dansgelegenheden en clubs. Het publiek dat deze gelegenheden bezocht was vooral afkomstig uit het jonge stadsproletariaat, dat het zich in het begin van de twintigste eeuw financieel kon veroorloven zulke gelegenheden te bezoeken.

gebaseerd op: Bogt, T. ter, (red.), *Wilde jaren: een eeuw jeugdcultuur*, Utrecht 2000.

■ Tekst 7

Rond 1900 was de ragtimerage in Amerika op een zodanig hoogtepunt, dat critici uit kringen van de klassieke muziek zich gedwongen voelden in de aanval te gaan. In een Amerikaans muziektijdschrift viel te lezen: "Ragtime's days are numbered, [...] we are sorry to think that anyone should imagine that ragtime was of the least musical importance. It was a popular wave in the wrong direction." De American Federation of Musicians gaf zelfs de opdracht aan zijn leden af te zien van het spelen van ragtime met de verklaring: "The musicians know what is good, and if the people don't, we will have to teach them." Als overal was ook in Nederland in de jaren twintig sprake van een grote jeugdrage, waarin jazz en een nieuwe daarbij behorende dans, de charleston, een belangrijke rol speelden. Deze danscultuur bracht een vorm van morele paniek teweeg. Toonaangevende Nederlandse componisten in die tijd vonden jazz rotzooi en rommel, bijeengeschraapt van vooroorlogse (WO I) muzikale vuilnishopen.

gebaseerd op: Bogt, T. ter, (red.), *Wilde jaren: een eeuw jeugdcultuur*, Utrecht 2000.

■ Tekst 8

Alicia Keys:

Jonge nachtegaal uit New York die dweept met hiphop en oude soul. Met een modern woord heet dat R&B. Op haar jongste album *The diary of Alicia Keys* bewijst de maakster echter tijdloos te zijn. Zelfverzekerd stapt ze in de sporen van gouden diva's als Aretha Franklin, Dionne Warwick, [...]. Haar debuut *Songs In A Minor* (2001) (met het nummer 'Fallin') had haar al laten wennen aan de wereldroem. [...]

http://www.twclassic.be/nl/affiche/affiche_aliciakeys.asp geraadpleegd op 12-10-2004.

Saxofonist Michael Brecker (1949) is een typisch kind van zijn generatie door als liefhebber én muzikant geen onderscheid te maken tussen pop-, rock-, blues- en jazzmuziek. Zijn naam doet in de jaren '70 al snel de ronde als de man die alles kan en iedereen wil dit nieuwe megatalent dan ook in zijn band of op zijn plaat hebben.

Op het North Sea Jazz Festival 2004 is Brecker 'Artist in Residence' geweest. Hij presenteerde live de tien composities die hij schreef voor zijn Quintet. Deze stukken staan op de cd *Wide Angles*. "Ze behoren niet bepaald tot het meest makkelijke werk wat de man ooit schreef en variëren tussen post-bop, latin jazz en strakke funk. *Wide Angles* is een [...] welkome impuls voor de wederopkomst van de big bands," schreef een recensent van het *Algemeen Dagblad*.

<http://www.northseajazz.nl/program.html> geraadpleegd op 28-10-2004.